

Ægteskab og Kærlighed

Emma Goldman

1917

Den populære forestilling omkring ægteskab og kærlighed er at de er synonyme, at de udspringer fra de samme drivkræfter, og dækker de samme menneskelige behov. Som de fleste populære forestillinger, hviler dette heller ikke på egentlige faktummer, men på overtro.

Ægteskab og kærlighed har intet til fælles; de er ligeså langt fra hinanden som polerne; rent faktisk, er de antagonistiske¹ til hinanden. Uden tvivl er nogen ægteskaber resultatet af kærlighed. Ikke, uanset hvad, fordi kærlighed kun kan hævde sig selv i ægteskab; meget snarere er det fordi få mennesker komplet kan vokse fra skik og brug. Der er i dag store antal af mænd og kvinder for hvem ægteskabet ikke regnes for andet end en farce, men som vil underkaste sig det for den offentlige menings skyld. På ethvert plan, selvom det er sandt at nogen ægteskaber er baseret på kærlighed, og selvom det er ligeså sandt at i nogen tilfælde ender kærlighed i ægteskabsliv, hævder jeg at det gør sådan uanset ægteskab, og ikke på grund af det.

Tværtimod, er det aldeles forkert at kærlighed er resultatet af ægteskab. Ved sjældne lejligheder hører man om et mirakuløst tilfælde hvor et ægtepar bliver forelsket efter giftermålet, men ved nærmere eftersyn, vil det blive opdaget at det er en ren indstilling til det uundgåelige. Den stigende tilvænning til hinanden er sandelig langt fra spontaniteten, intensiteten, og skønheden ved kærlighed, foruden hvilket intimiteten i et ægteskab må vise sig at være nedværdigende for både kvinden og manden.

Ægteskab er primært et økonomisk arrangement, en forsikringspagt. Det adskiller sig kun fra den almindelige livsforsikringsaftale ved at være mere bindende, mere krævende. Udbyttet er ubetydeligt lille, sammenlignet med investeringerne. Ved at tegne en forsikring betaler man det i dollars og cents, altid med friheden til at afbryde betalingerne. Hvis, uanset hvad, kvindens præmie er en ægtemand, betaler hun for det med sit navn, sit privatliv, sin selvrespekt, hendes ganske liv, »indtil døden os skiller«. Desuden, ægteskabsforsikringen fordømmer hende til livslang afhængighed, til parasitisme, til komplet ubrugelighed, individuelt såvel som socialt.

Også manden betaler sin pris, men eftersom han sfære er bredere, begrænser ægteskab ham ikke så meget som kvinden. Han føler sine lænker mere på en økonomisk måde.

Dantes motto over Helvede gælder med ligelig slagkraft over ægteskab: »I der går herind efterlader alt håb.«

At ægteskab er en fejl, vil ingen udover den meget dumme benægte. Man skal blot kaste et blik på statistikkerne over skilsmisse, for at indse hvor bitter en fejl ægteskab i virkeligheden er. Ej heller vil den stereotype filister² diskutere at slapheden i skilsmisseloven og kvindens voksende løsagtighed, forklare det faktum at: For det første, hvert tolvte ægteskab ender i skilsmisse; for det andet, at siden 1870 er skilsmisser øget fra 28 til 73 for hver hundrede tusind i befolkningen; for det tredje, at utroskab som begrundelse for skilsmisse, siden 1867, er øget 270,8 procent; for det fjerde at samlivsophævelse er øget 369,8 procent.

Tilføjet til disse opvækkende fremstillinger er en umådelig sum af materiale, dramatisk og litterært, der videre belyser dette emne. Robert Herrick, i *Together*; Pinero, i *Mid-Channel*; Eugene Walter, i *Paid in Full*, og sneesevis af andre forfattere diskuterer ægteskabet med goldheden, monotonien, uhumskheden, utilstrækkeligheden som en faktor for harmoni og forståelse.

Den eftertænksomme sociale student vil ikke stille sig selv tilfreds med den populære overfladiske undskyldning for dette fænomen. Han vil være nødt til at grave dybere ned ind i selve livet af kønnene for at vide hvorfor ægteskab viser sig så katastrofalt.

Edward Carpenter siger at bagved ethvert ægteskab står de to køns livslange miljø; et miljø så forskelligt fra hinanden at manden og kvinden må forblive fremmede. Adskilt af en uoverstigelig mur af overtro, skik og brug, har ægteskab ikke udviklingspotentialer til forståelse af, og, respekt for, hinanden, uden hvilken enhver forening er dømt til at fejle.

Henrik Ibsen, haderen af al social humbug, var muligvis den første til at indse denne store sandhed. Nora forlader sin mand, ikke – som den dumme kritiker helst så det – fordi hun er træt af sine forpligtelser eller føler behovet for kvindens rettigheder, men fordi det er gået op for hende at i otte år havde hun levet med en fremmed og født ham børn. Kan der være noget mere ydmygende, mere nedværdigende end en livslang nærhed mellem to fremmede? Der er ingen grund for kvinden til at kende noget som helst til manden, på nær

¹ (Af græsk; *antagónistés* = *modstander, rival*) Antagonistiske = modvirkende/fjendtlig/hæmmende.

² Filister: Folkeslag udgået af historien 700 f.Kr. Synonymt med bedsteborger/velhavende, snæversynet borger.

hans indkomst. Med hensyn til kendskab til kvinden – hvad er der at vide bortset fra at hun har et tiltalende udseende? Vi er endnu ikke vokset fra den teologiske myte at kvinden ikke har nogen sjæl, at hun er et rent vedhæng til manden, lavet af hans ribben blot til belejlighed for en gentleman der var så stærk at han var bange for sin egen skygge.

Måske den mangelfulde kvalitet af materialet hvoraf kvinden kommer, er ansvarlig for hendes underordning. Uanset hvad, kvinden har ingen sjæl – hvad er der at vide om hende? Desuden, jo mindre sjæl en kvinde har, jo større er hendes værdi som en kone, jo mere villigt vil hun opsuge sig selv i hendes ægtemand. Det er den slaviske indvilligelse i mandens overlegenhed der har bevaret ægteskabsinstitutionen tilsyneladende intakt i så lang en periode. Nu da kvinden er kommet ind i sig selv, nu da hun faktisk vokser i klarhed om sig selv som en person udenfor sin herres gunst, ægteskabets ukrænkelige institution bliver gradvist undermineret, og ingen mængde af sentimental jammer kan modstå det.

Fra den spæde barndom, næsten, bliver gennemsnitspigen fortalt at ægteskab er hendes ultimative mål; derfor må hendes træning og uddannelse være rettet hen mod denne slutning. Som det umælende kræ der opfedes til slagtning, bliver hun til dette. Endnu, mærkeligt nok, tillades hun at vide meget mindre om sin funktion som kone og mor end den almindelige håndværker om hans hverv. Det er usømmeligt og klamt for en respektabel pige at vide noget som helst om den ægteskabelige relation. Åh, for agtværdighedens inkonsekvens, behøver den ægteskabs dogmer for at forvandle noget der er klamt til det reneste og mest hellige arrangement som ingen vover at stille spørgsmålstegn ved eller kritisere. Endnu er dette den præcise fremtoning for den gennemsnitlige opretholder af ægteskab. Den vordende kone og mor henholdes i komplet ignorance overfor hendes eneste værdi på det konkurrenceprægede område – sex. Således indgår hun i livslange relationer med en mand kun for at finde sig selv chokeret, frastødt, krænket over al måde af det mest naturlige og sunde instinkt, sex. Det kan med sikkerhed siges at en stor procentdel af ægtestandens ulykkelighed, elendighed, sorg, og psykisk lidelse er skabt af den kriminelle ignorance i sexanliggender der bliver prist som en stor styrke. Ej heller er det hele en overdivelse når jeg siger at mere end et hjem er gået i stykker på grund af dette sørgelige faktum.

Hvis, alligevel, kvinden er fri og stor nok til at lære mysteriet ved sex uden statens eller kirkens sanktioner, vil hun stå dømt som fuldstændig upassende til at blive en »god« mands kone, hans godhed bestående af et tomt hoved og masser af penge. Kan der være noget mere oprørende end den ide at en sund, voksen kvinde, fuld af liv og passion, må fornægte naturens krav, må kue hendes mest intense længsel, underminerer hendes helbred og bryde hendes ånd, må forkrøble hendes vision, afholde sig fra sexoplevelsens dybde og skønhed indtil en »god« mand kommer forbi for at tage hende ind under sig selv som en kone? Det er præcist hvad ægteskab betyder. Hvordan kan sådan et arrangement ende, udover som en fejl? Dette er en, skønt ikke den mindst vigtigste, faktor i ægteskab, hvilke adskiller det fra kærlighed.

Vores er en praktisk tidsalder. Den tid da Romeo og Julie risikerede deres fædres vrede for kærlighed, da Gretchen blottede sig selv for hendes naboers sladder for kærlighed, er ikke mere. Hvis, ved sjældne lejligheder, unge mennesker tillader sig selv romantikkens luksus, bliver de taget under behandling af deres forældre, gennemboeret og sønderknust til de bliver »fornuftige«.

Den moralske lære indgydt i pigen er ikke hvorvidt manden vækker hendes kærlighed, men snarere er det, »Hvor meget?« Den vigtigste og eneste Gud i det amerikanske livs praksis: Kan manden tjene til dagen og vejen? Kan han understøtte sin kone? Det er de eneste ting der retfærdiggør ægteskab. Gradvist gennemtrænger dette enhver tanke hos pigen; hendes drømme er ikke om månelys og kys, om latter og tårer; hun drømmer om indkøbsture og tilbudsdiske. Denne sjælefattigdom og lavhed er vedhængende elementerne i ægteskabsinstitutionen. Staten og kirken godkender intet andet ideal, simpelthen fordi det er det der nødvendiggør statslig og kirkelig kontrol over mænd og kvinder.

Utvivlsomt er der folk der fortsat betragter kærlighed hævet over dollars og cents. Specielt er det sandt for den klasse som økonomisk nødvendighed har tvunget til at blive selvforsynende. Den voldsomme forandring i kvindens position, frembragt af denne mægtige faktor, er sandelig fænomenal når vi overvejer at det kun er kort tid siden hun har trådt ind i den industrielle arena. Seks millioner kvindelige lønarbejdere; seks millioner kvinder, der er ligeberettiget med mænd til at blive udnyttet, til at blive bestjålet, til at gå i strejke; bestandigt, til

³ (Af latin; *emancipatio* af *manus* = hånd + *capere* = tage)Emancipation er direkte synonym for frigørelse/selvstændiggørelse

at sulte endda. Ellers andet, min herre? Ja, seks millioner lønarbejdere i enhver retning af livet, fra det højeste hjernearbejde til det sværeste usle arbejde i minerne og på jernbanesporene; ja, endda detektiver og politimænd. Emancipationen³ er i sandhed fuldendt.

Selv med alt dette, anser kun et meget lille antal af den umådelige hær af kvindelige lønarbejdere, arbejde som en permanent ting, i det samme lys som manden gør. Uanset hvor faldefærdig sidstnævnte er, er han blevet lært at være uafhængig, selvforsynende. Åh, jeg ved at ingen er rigtig uafhængig i vores økonomiske trædemølle; stadig, det fattigste eksemplar af en mand hader at være en parasit; at være kendt som sådan, i hvilken som helst grad.

Kvinden betragter sin position som arbejder som forbigående, til at blive kastet tilside for den første bejler. Det er derfor det er uendeligt hårdere at organisere kvinder end mænd. »Hvorfor skulle jeg tilslutte mig en fagforening? Jeg skal blive gift, have et hjem.« Er hun ikke blevet lært lige fra den spæde barndom at anse dette som sit ultimative kald? Hun lærer tids nok at hjemmet, skønt ikke så stort et fængsel som fabrikken, har mere solide døre og tremmer. Det har en vogter så troskyldig at intet kan undslippe ham. Den mest tragiske del, uanset hvad, er at hjemmet ikke længere fristiller hende fra lønslaveriet; Det øger kun hendes hverv.

Ifølge de seneste statistikker forelagt for en komité »omkring arbejde og lønninger, befolkningstilvækst,« er ti procent af lønarbejdere i New York alene gift, alligevel må de fortsætte med at arbejde med det mest tarveligt betalte arbejde i verden.

Tilføjet disse frygtelige aspekter er husarbejdets slid og slæb, og hvad bliver der af hjemmets beskyttelse og skønhed? Rent faktisk, kan selv middelklassepigens i ægteskab ikke tale om sit hjem, siden det er manden der skaber hendes sfære. Det er uden betydning hvad enten ægtemanden er en brutal fyr eller en skat. Hvad jeg ønsker at bevise er at ægteskab kun sikre kvinden et hjem ved hendes mands nåde. Der bevæger hun sig rundt i *hans* hjem, år efter år, indtil hendes anskuelse af liv og menneskelige forhold bliver ligeså jævn, snæversynet, og hverdagsgrå som hendes omgivelser. Intet under hvis hun bliver en plage, smålig, krakilsk⁴, sladderagtig, uudholdelig, og således fordriver manden fra huset. Hun kunne ikke gå, hvis hun ønskede det; der er intet sted at gå hen. Desuden, en kort periode af ægteskabsliv, af komplet opgivelse af alle åndsevner, udelukker fuldkommen gennemsnitskvinden fra verden udenfor. Hun bliver hensynsløs i fremtoning, klodset i sine bevægelser, afhængig i sine beslutninger, kujonagtig i sin bedømmelse, en byrde og en ærgrelse, som de fleste mænd efterhånden hader og foragter. Vidunderligt inspirerende atmosfære for fødslen af liv, er det ikke?

Men barnet, hvordan skal det blive beskyttet, hvis det ikke af ægteskab? Trods alt, er ikke det den vigtigste overvejelse? Fupmageriet, hykleriet over det! Ægteskab beskytter barnet, alligevel er tusinder af børn nødlidende og hjemløse. Ægteskab beskytter barnet, alligevel er forældreløseasyler og opdragelsesanstalter overfyldte, Samfundet for Hindring af Ondskab mod Børn beholder sig travl med at redde de små ofre fra »kærlige« forældre, at placere dem under mere kærlig omsorg, Gerry⁵ samfundet. På parodien af det!

Ægteskab har måske magten til at »bringe hesten til truget«, men har det nogensinde fået ham til at drikke? Loven vil anbringe faderen i arresten, og putte ham i straffefangens tøj; men har det nogensinde stillet sulten hos barnet? Hvis forælderen intet job har, eller hvis han skjuler sin identitet, hvad gør ægteskab så for dem? Det påkalder loven til at bringe manden for »retfærdighed,« til at putte ham sikkert bag lukkede døre; hans arbejde, uanset hvad, går ikke til barnet, men til staten. Barnet modtager intet udover et plettet minde om sin faders striber.

Med hensyn til beskyttelsen af kvinden, – hvori ægteskabets forbandelse ligger. Ikke at det reelt beskytter hende, men selve ideen er så oprørende, sådan en krænkelse og fornærmelse af liv, så nedværdigende af menneskelig værdighed, så den for evigt skulle fordømme denne parasitiske institution.

Det er ligesom det andet faderlige arrangement – kapitalisme. Det berøver manden hans fødselsret, forkrøbler hans vækst, forgifter hans krop, fastholder ham i ignorance, i magt og afhængighed, og så velgørenhedsinstitutioner der blomstre på den sidste rest af mandens selvrespekt.

⁴ (Af tysk; *krakeeler* = larm, *strid*) Krakilsk = trættekær/drilagtig –på en ondsindet måde.

⁵ Gerry Elbridge (1744–1814). Amerikansk politiker, der var med til at underskrive Uafhængighedserklæringen (1776). USA's vicepræsident i perioden (1813–1814)

Ægteskabsinstitutionen skaber en parasit af kvinden, en absolut afhængig. Den udelukker hende fra livets kamp, tilintetgør hendes sociale bevidsthed, paralyserer hendes fantasi, og så påtvinges dens nådige beskyttelse, hvilket i realiteten er en snare, en social karikatur af menneskelig karakter.

Hvis moderskab er den højeste fuldbyrkelse af kvindens natur, hvilke anden beskyttelse behøver det så, udover kærlighed og frihed? Ægteskab forurener kun, krænker, og fordærver hendes fuldbyrkelse. Fortæller det ikke kvinden, Kun når du følger mig skal du bringe livet videre? Fordømmer det hende ikke til det indelukkede, nedværdiger og snyder det hende ikke hvis hun nægter at købe sin ret til moderskab ved at sælge sig selv? Godkender ægteskab ikke kun moderskab, selvom undfanget af had, i tvang? Alligevel, hvis moderskab er af frit valg, af kærlighed, af ekstase, af trodsig passion, placerer det så ikke en krone af torne på det uskyldige hoved og skærer i bogstaver af blod den grufulde epitets⁶, Bastard? Hvis ægteskab rummede alle de styrker det hævdes, ville dets forbrydelser mod moderskabet udelukke det for evigt fra kærlighedens verden.

Kærlighed, det stærkeste og dybeste element i alt liv, forløber for håb, for glæde, for ekstase; kærlighed, trodsren af alle love, af alle konventioner; kærlighed, det mest frie, den mest kraftfulde former af menneskelig skæbne; hvordan kan sådanne alt overbevisende kraft være synonym med det usle lille stats- og kirkeskabte ukrudt, ægteskab?

Fri kærlighed? Som om kærlighed er noget som helst andet end fri! Manden har købt hjerner, men alle millioner i verden har forfejlet i at købe kærlighed. Manden har kuet kroppe, men al kraft på jorden har været ude af stand til at kue kærlighed. Manden har besejret hele nationer, men alle hans hære kunne ikke besejre kærlighed. Manden har lænket og bundet ånden, men han har været aldeles hjælpeløs overfor kærlighed. Højt på en trone, med al den pomp og pragt hans guld kunne kræve, er manden stadig fattig og ensom, hvis kærligheden går ham forbi. Og hvis den bliver, er det fattigste skur strålende af varme, af liv og farve. Således har kærlighed den magiske kraft til at gøre en tigger til konge. Ja, kærlighed er fri; det kan ikke hvile i andre atmosfære. I frihed giver den sig selv uforbeholden, til overflod, fuldkommen. Alle love på statutterne⁷, alle domstolene i universet, kan ikke vriste det fra jorden, når først kærlighed har slået rod. Hvis, dog, jorden er steril, hvordan kan ægteskab så bære frugt? Det er som den sidste desperate strid om at haste livet imod døden.

Kærlighed behøver ingen beskyttelse; det er sin egen beskyttelse. Så længe at kærligheden afføder liv er intet barn svigtet, eller sultent, eller hungrende efter kærlighed. Jeg ved at dette er sandt. Jeg kender kvinder der blev mødre i frihed med de mænd de elskede. Få børn i ægtstanden nyder omsorgen, beskyttelsen, hengivenheden frit moderskab er i stand til at skænke.

Forsvarerne af autoritet frygter ankomsten af et frit moderskab, af frygt for at det vil frarøve dem deres bytte. Hvem ville udkæmpe krigene? Hvem ville skabe rigdom? Hvem ville udgøre politimanden, fængselsvagten, hvis kvinden ville nægte den planløse børneavl? Racen, racen! råber kongen, præsidenten, kapitalisten, præsten. Racen må sikres, skønt kvinden underordnes til en ren maskine, – og ægteskabsinstitutionen er vores eneste sikkerhedsventil imod kvindens skadelige kønsbevidstgørelse. Men forgæves anstrenger disse sig afsindigt for at forsvare et trældomsstadie. Også forgæves, forordninger af kirken, det gale angreb på regere, forgæves selv lovens lange arm. Kvinden ønsker ikke længere at være en del af produktionen af en race af sygelige, svage, faldefærdige, elendige mennesker, der hverken har styrken ej heller moralsk mod til at afkaste åget af magt og slaveri. I stedet ønsker hun færre og bedre børn, affødt og opfostret i kærlighed og gennem frit valg; ikke af tvang, som ægteskab påtvinger. Vores pseudomoralister mangler endnu at lære den dybe mening af ansvar overfor barnet, at kærlighed og frihed er vågnet i kvindens bryst. Hellere vil hun for evigt undvære moderskabets skønhed end viderebringe liv i en atmosfære der kun ånder ødelæggelse og død. Og hvis hun bliver en moder, er det for at give den dybeste og bedste hendes væsen kan yde til barnet. At vokse med barnet er hendes motto; hun ved at alene på den måde kan hun hjælpe med at bygge sand mandighed og kvindelighed.

Ibsen må have haft en vision af en fri moder, da han med et mesterligt slag, skitserede Mrs. Alving. Hun var den ideelle moder fordi hun havde udskilt ægteskab og alle dets rædsler, fordi hun havde brudt sine lænker, og sat sin ånd fri til at svæve indtil det tilbageleverede en personlighed, fornyet og stærk. Ak, det var for sent at redde hendes livs glæde, hendes Oswald; men ikke for sent til at indse at kærlighed og frihed er den eneste gode

⁶ Epitet = Tilnavn

⁷ Statutterne = Stadfæstede vedtægter for en (el. flere) institution(-er) eller mindre område(-r).

tilstand for et smukt liv. Dem der, som Mrs. Alving, har betalt med blod og tårer for deres åndelige opvågning, tager afstand fra ægteskab som et bedrageri, et åndsforladt, tom parodi. De ved, hvad enten kærlighed kun varer et flygtigt tidsrum eller for evigt, er det den eneste kreative, inspirerende, ophøjende basis for en ny race, en ny verden.

På vores nuværende pygmæstadiet er kærlighed sandelig fremmed for de fleste folk. Misforstået og skyet, slår den sjældent rod; eller hvis den gør, visner og dør den hurtigt. Dens fintfølelse kan ikke tåle den daglige slids stress og belastning. Dens sjæl er for kompleks til at tilpasse sig selv efter vores sociale fabriks slimede islæt. Den græder og klager og lider med dem der har behov for den, stadig mangler rummeligheden til at stige til kærlighedens højdepunkt.

En skønne dag, en skønne dag vil mænd og kvinder stige, de vil nå bjergspidsen, de vil mødes store og stærke og frie, klar til at modtage, til at deltage, og til at varme sig i kærlighedens gyldne stråler. Hvilken indbildningskraft, hvilken fantasi, hvilket poetisk geni kan forudse endog tilnærmelsesvis potentialet af sådan en kraft i mænds og kvinders liv. Hvis verden nogensinde skulle føde sand fællesskab og enhed, vil ikke ægteskab, men kærlighed være den sande forælder.

Det Anarkistiske Bibliotek

Emma Goldman
Ægteskab og Kærlighed
1917

Hentet 17/11/16 fra <https://web.archive.org/web/20071013205546/http://www.anarkister.dk/Tekster.htm>
Originaltitel: »*Marriage and love*«, fra samlingen *The Traffic in Woman and other essays on feminism*, første gang publiceret i 1917 af Emma Goldmans eget forlag *Mother Earth*.

Bemærk: Alle fodnoter er tilføjet af oversætteren.

da.theanarchistlibrary.org